

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Tria co[n]cionatoris officia. cap. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

declamatores, sed præterea nihil, & vt breui dicam, vt quidam dixit, in magnò vitio multum laborant.

Tria Concionatoris officia. Cap. XV.

AD finem persuadendi officia Oratoris assumi debent, quæ tria esse docuerunt omnes Rhetores, & eadem esse concionatoris, & certum per se est, & docet Aug. dum illâ Ciceronis sententiam recipit, ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat; & docere necessitatis esse, delectare suauitatis, flectere victoriæ: ac primum quidem magis esse in rebus affirmat, duo reliqua, in modo dicendi. Hæc autem tria eo tendunt (ait idem) vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur: vnde Augustinus eodem libro cap. 12. & 13. Orator (ait) debet docere, delectare, flectere, Docere propter ignaros, delectare propter plurimos fastidientes veritatem, non adiungatur dicendi suauitas, mouere propter duritiam, Et doctrina est omnino necessaria quia ignorata agi non possunt, Delectare vero non est necesse nisi ad attentionem auditoris fastidientis & mouere ad tollendam duritiam cordis. ¶ Inter hæc tria præcipuum est mouere; idest animos ad id, quod volumus flectere, hoc enim est persuadere, & victoriam consequi. Sit exemplum Augustini, qui de se ipso, cum in Cæsarea Mauritanie contra graue quoddam illius loci vitium concionem haberet, egi quidem (inquit) granditer quantum valui, non tamen egisse aliquid me putauit, cum eos audirem acclamantes, sed cum silentes viderem; Acclamationibus quippè se doceri, ac delectari; flecti autem lacrymis indicabant: quas vbi aspexi, immanam illam consuetudinem deuictam antequam re ipsa ostenderent credidi. Moxque sermone finito ad agendas Deo gratias corda atque ora conuerti, & ecce octo vel amplius anni sunt, propitio Christo, ex quo ibi nil tale tentatum est. ¶ Primum verò locum obtinet docendi munus, sine quo duæ reliquæ partes parum omnino vel nihil prodesse, & perinde esset ac si quis ornatam mensam pararet, nec cibaria quantum satis esset apponeret. Sit concionator vt Domini villicus impertiens vicium omnibus domesticis, cum enim oratio ad persuadendum tendat, ipsum intellectum ante omnia per doctrinam illustrari necesse est, sed quid est docere? plane non est id, quod modo damnauimus ingenij sui inutiliter commeta depromere, variorum doctrinarum copiam, sylvamque congerere, non est Philosophi-

Docere quid sit.

Exemplum Augustini. 4. de Doct. Chr. c. 24.

4. de Doct. Chr. c. 12.

sophicas, aut etiam Theologicas edisserere quæstiones utcumque, & grauium authorum opiniones recensere, sed est Dei voluntatem ac præcepta populis aperire, fidei dogmata confirmare, virtutes earumque actiones, ac naturam explicare, viti-
 3. bon. 3
 4. de Doct. Cbr. c. 16.
 Ad docendū tria concurrunt.
 Hom. 11. lib. 1. in Execl.
 August. 4. de Doct. c. 10. & c. 12.
 Mouere quid sit.
 Lib. 1. c. 12
 Defectus mouendi in multis.
 tiorum turpitudinem ostendere, Christum eiusque mysteria, declarare, ideoque & Paulus diligenter Timotheum in duabus Epistolis, & Titum in vna monet accuratè, qualem doctrinam populos, & quomodo docere debeant, quas tres Apostolicas Epistolas (ait Aug.) ante oculos habere debet, cui est in Ecclesia doctoris persona imposita. De modo autem docendi sicut etiam delectandi & mouendi, quia suus erit disputandi locus, solum hic pauca delibabo. Ad benè docendum tria concurrunt, primum, vt res, quæ docendæ sunt, & graues & ad beneficium animarum sint tum vtilis, tum necessaria, de quo mox dicetur cum agemus de materia eligenda. Secundo vt distinctè ordineque tractentur, atque ad auditorum captum accommodatè, Græg. vult, vt doctor quinque attendat in docendo, quid diciturus sit, quibus, quando, quomodo, & quantum temporis in ea doctrina ponere debeat. Tertio præcipua virtus in docendo est diluciditas, hic est enim optimus modus, quo qui discere desiderat, est informandus ait Aug. vt qui audit verum audiat, & quod audit intelligat.] & cap. 12. qui docere vult, quamdiu non intelligitur, nondum se existimet dixisse, quod vult, ei, quem vult docere, quia & si dixit, quod ipse intelligit, nondum illi dixisse putandus est, a quo intellectus non est, si vero intellectus est, quocumque modo dixerit, dixit.]

De motu, suo loco multa dicenda sunt, tantum vnū hic aduerte, Mouere non esse impunè vociferari, & peccatores inani verborum fulmine verberare: quod licet aliquo modo videatur terrere simplices, tamen sæpè a prudentibus irridetur, neque ob hæc rudiores conuertuntur; sed illud plane est mouere, quod Aug. his verbis explicat, Tunc auditor mouetur cum inflectitur voluntas vt amet, quod polliceris, timeat quod minaris, oderit quod arguis, quod commendas amplectatur, quod dolendum exaggeras doleat, cum quod lætandum prædicas gaudet, misereatur eorum, quos miserandos ante oculos dicendo constituis, fugiat eos, quos cauendos proponis, & quidquid aliud graui eloquentia fieri potest ad commouendos animos auditorum, non vt sciant, quid sit agendum, sed agant quod agendum esse sciunt: si autem adhuc nesciunt, prius docendi sunt, quam mouendi.] Ad hunc motum excitandum multa valent,

3. bon. 3
 4. de Doct. Cbr. c. 16.
 Ad docendū tria concurrunt.
 Hom. 11. lib. 1. in Execl.
 August. 4. de Doct. c. 10. & c. 12.
 Mouere quid sit.
 Lib. 1. c. 12
 Defectus mouendi in multis.

Exod. 8.

*Delectare
quid sit.*

*4. de Doct.
Christia-
na.*

*Cic. de opt.
gen.*

1. 4. c. 25.

lent, de quibus nos alibi. Ceterum apparet in multis hoc tem-
pore magnum vitium hac in parte: quia paucos concionato-
res in hoc munere videmus excellere: Et videntur, vt illi Pha-
raonis Magi in quarto signo, sic nostri oratores deficere in ter-
tio Oratoris munere. Non est difficile id ex ipsis concionibus,
& concionatoribus animaduertere, optimum tamen argumen-
tum est ab euentu; videmus enim multos peccatores ad concio-
nes confluere, audire, laudare, nec tamen de suo gradu moueri,
sed semper in eodem luto persistere, potest quidem culpa etiam
audientium esse, tamen valde verendum est, ne sit inopia spiritus
in concionatore.

Delectare autem non est risum auditoribus mouere, ridicu-
la loqui, concionem lepore sententiarum ac verbis ornate, &
iucundè concinnis continere, more hystrionum, aut circulatorum
in foro canentium, sed potius est ita suspensos habere au-
dientium animos, vt sine molestia, imo cum quadam suauita-
tate graui, & modesta, qua docentur audiant, eaque allec-
ti in quameunque partem inflecti se sinant: in quem finem duntaxat
assumi debet delectatio. Nam verū est, quod Augustinus do-
cet, qui delectatione est affectus, facilè quo volueris ducitur,
nemo flecitur, si molestè audit.] Et quidem docendi munus
ad concionatorem per se spectat, delectatio vero nunquam per
se appetenda, sed suum ad finem, idest ad mouendum audito-
rem referri debet, vel saltem ad attentionem, ideo rectè Cleo-
ro ait. Delectare honorarium esse, quasi dicat non debitum,
quia non propter se, verum ad aliud refertur, solam vero in
oratione delectationem exquirere appetant (inquit Augul.)
qui lingua gloriantur, & se in panegiricis iactant, nos vero ad
hoc vtamur, vt bona in moribus diligentur, deuinentur mala,
vel vt studiosius, & firmiter in bono perseuerent.] Itaque pa-
ter delectationem ita assumendam esse, vt doctrinæ ac motui
inferuiat, vt dum auditor delectatione tenetur vtiliter persua-
deatur, eo modo, quo æger dum ciathi oras melle oblitus lam-
bit, salubre pharmacum facilius haurit. Atque in hunc finem
quæsta delectatio utilis est, ac nequaquam fugienda. Non
enim debet concionator ieiunè, rusticè, aut insulsè loqui. Nam
sicut natura nostris actionibus iucunditatem aliquā, quasi con-
dimentum adiecit, vt ad eas exercendas alliceret, ita debet
concionator adhibere hanc escam, vt sic allecitos homines ad
id, quod vult, suauiter trahat. Ad rem nostram maximè fa-
cit, quod in alium finem docet Sen. 1. de Vi: beata cap. 9. Non
(ait)

(ait) si voluptatem praestatura est virtus, ideo propter hanc petitur, non enim hanc praestat, sed & hanc, nec huic laborat, sed labor eius quamvis aliud petat, hoc quoque assequitur sicut in aruo quod segeti proficillum est, aliqui flores internascuntur, non tamen huic herbulæ, quamvis delectet oculos tantum operis insumptum est, aliud fuit serenti propositum, hoc superuenit, sic voluptas non est merces, nec causa virtutis sed accessio, nec quia delectat placet, sed quia placet delectat] Ita prudenter Seneca, quæ ad propositum nostrum quisque accommodet.

Delectatio qualis in concionibus esse debeat.

Cap. XVI.

Dicamus iam aliqua enucleatius, cum hic sit opportunus locus, nec alibi fortassis opportunior occurret, quæ sit tenenda, quæ fugienda Christiano Oratori delectatio. Vera & grauis meo iudicio delectatio in dicendo illa est, quæ in rerum ac sententiarum pondere sita est, maximèque dicendo conficitur, quam ob causam, etiam ipse Cicero eum volebat esse Oratorem: qui non ex Rhetorum officinis, sed ex Academia spatij extitisset. Quare studeat Christianus doctor delectationem facere per loca scripturæ aliquot eximia, & sapienter enucleata, per pulchras & illustres Metaphoras ac similitudines, per Allegorias, & Figuras, per exèpla, per accommodatas descriptiones rerum vtilium; per actionem decoram vocis ac gestuum naturalem, & grauem non affectatam non nimis artificiosam, per ordinatam rerum methodum, per genus dicendi dilucidum, afferendo etiam res aliquas nouas, vel nouo modo dictas, modo sint vtilis. Nam quæ sunt satis vulgata, & sæpius repetita non delectant. Hoc persuasum habeat, qui dicit, nunquam se iucundius maiorique cum voluptate audiri à populo, quam cum vel aliquid noui discit, vel sentit, se pio aliquo motu affici, in materia vtili, & facili. Huius rei experientia est locuples testis. Solet plurimum varietas delectare, ita docet Marcus Tullius, variare inquit ordinem, maximè oportebit, nam in omnibus rebus similitudo est satietatis mater] Et iterum tractatio varia esse debet, ne aut cognoscat artem, qui audit, aut defatigetur similitudinis satietate. Addo ego videndum esse, vt sit ea varietas, quæ adiuuamentum afferat motui, cui delectatio seruire debet, non autè impedimento sit. Multos enim sæpè audiui-

In libro qui dicitur Orator.

In quibus delectatio Oratoris Christiani sita sit.

Varietas delectat, non tamen omnis. Lib. 2. de Inuent. Lib. 2. de Orat.